

Masarykova univerzita v Brně
Filozofická fakulta
Ústav české literatury a knihovnictví
Kabinet knihovnictví

Role veřejných a veřejně přístupných knihoven ve vzdělanostní společnosti

Seminární práce k předmětu

Učící se společnost a role knihovníka v ní

Autor: Petr Zárybnický

UČO: 215459

Typ studia: kombinované

Ročník: 3.

Brno
2009-04-30

„Veřejná knihovna je místní branou do světa vědomostí a základním předpokladem celoživotního vzdělávání, nezávislého rozhodování a kulturního rozvoje jednotlivců i společenských skupin.“

(Manifest IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách, 1994)

1. Vzdělanostní společnost

Informační a komunikační technologie se stávají neoddělitelnou a určující součástí života společnosti. Množství potenciálních informací stále roste a pro mnohé jedince je složité z nich vybírat ty informace, které opravdu potřebují. Z toho důvodu je v současných vzdělávacích systémech kladen důraz na schopnost orientovat ve fondech potenciálních informací a vybírat si potřebné poznatky. Začíná se hovořit o tzv. společnosti znalostní, tj. společnosti orientované na znalosti, na informační zdroje a jejich efektivní využití. K základním předpokladům konceptu znalostní společnosti patří schopnost jednotlivce orientovat se v informačních zdrojích, efektivně v nich vyhledávat a vyhledané informace interpretovat, zasazovat do kontextu, tvořivě zpracovávat a vytvářet z nich znalosti. Znalostní společnost znamená, že rozhodujícím faktorem kvality života se staly znalosti¹ Pro tuto společnost, se používá několik výrazů - učící se společnost (learning society), společnost znalostí nebo znalostní (knowledge society) a společnost vzdělanostní či vzdělávající se².

Vize vzdělanostní společnosti byla podrobně popsána organizací UNESCO v roce 1993 ve zprávě „Vzdělávání pro 21. století“. V této zprávě je vzdělávání chápáno v nejširším možném rozsahu od předškolního vzdělávání po vzdělávání vysokoškolské a pokračující vzdělávání celoživotní. Kromě školního vzdělávání je důležitá také rodinná výchova, mimoškolní a osobní zdokonalování se. Důraz je kladen také na schopnost jednat v sociálních prostředí a výchova ke globálnímu myšlení a jednání. Cílem toho vzdělávání je komplexní a celoživotní utváření osobnosti. Podle zprávy „Vzdělání pro 21. století“ by mělo být vzdělávání založeno

¹ RICHTER, Vít. Špatná zpráva o úspěšném rozvoji českých veřejných knihoven. *Sdružení knihoven ČR* [online]. Aktualizováno 31.3.2009 [cit. 2009-04-29]. Dostupný z: <<http://www.sdruk.cz/sec/2006/sbornik/2006-0-016.pdf>>.

² CEJPEK, JIŘÍ. *Proměny let devadesátých: knihovnictví na prahu informačního věku : děje, myšlenky a názory*. 1. vyd. Praha: SKIP, 2005. 79 s. ISBN 80-85831-15-6.

na čtyřech základních typech učení, které se pro jedince stávají v průběhu života pilíři jeho rozvoje. Těmito čtyřmi typy jsou³:

- a) **Učit se poznávat** – získání schopnosti učit se z nejrůznějších zdrojů. Zahrnuje schopnost naučit se hodnotit zdroje pro rozvoj vlastní osobnosti, schopnost se soustředit, pamatovat si a tvořivě myslet. Jedinec by se měl vyvarovat nedostatku i nadbytku znalostí.
- b) **Učit se jednat** – doplnění první zásady. Člověk se učí poznávat i pro své jednání a chování, které mu umožní pohybovat se v nejrůznějších sociálních prostředích od rodinného až po profesní.
- c) **Učit se žít společně** – Jedinec se musí už od útlého věku učit chápat, že lidé jsou různých povah, národností a ras ale že jsou si lidé v základních rysech podobní a jsou na sobě navzájem závislí. Jedinec je tak vychováván k toleranci a empatii.
- d) **Učit se být** – má shrnující charakter. Vzdělání by mělo vést k všestrannému rozvoji každého jednotlivce.

Tyto pilíře poskytují jistou orientaci, jak zaměřovat naše vlastní celoživotní vzdělávání. Jejich cílem je vytvořit nový typ samostatného, aktivního, kriticky a tvůrčím způsobem myslícího člověka a tím i nový typ uživatele informací. Toto vzdělávání by se mělo stát opěrnými sloupy pro zaměření činností institucí či pracovišť, které zprostředkovávají znakově zaznamenané poznatky, zejména těch, které mají charakter veřejnoprávních institucí, jako jsou knihovny poskytující veřejné knihovnické a informační služby. Role těchto institucí musí být revidována. Na úrovni Evropského společenství musí být věnována pozornost především informačním pramenům, a to z různých hledisek, ale také vzdělání a výzkumu. Když začala být problematika knihoven ve Společenství diskutována, důraz byl kladen na efektivnější využití kulturního, vzdělávacího a výzkumného kapitálu, který je v nich uložen. Jedinečnou funkcí knihoven je shromažďovat, pořádat, nabízet k využití a uchovávat veřejně přístupné dokumenty bez ohledu na formu (tištěný materiál, kazeta, CD ROM, síť) takovým způsobem, který, bude-li to třeba, umožní jejich vyhledání a předání uživateli. Žádná jiná instituce neprovádí tuto dlouhodobou systematickou práci.⁴

³ CEJPEK, JIŘÍ. *Proměny let devadesátých: knihovnictví na prahu informačního věku : děje, myšlenky a názory*. 1. vyd. Praha: SKIP, 2005. 79 s. ISBN 80-85831-15-6.

⁴ Tamtéž

Knihovny na celém světě vytváří nejrůznější strategie, ve kterých se zabývají otázkou své budoucnosti. Každá strategie vychází z rozdílné situace knihoven a knihovnictví v dané zemi, ale jednotlivé strategie mají i řadu společných rysů⁵:

- Snaha o rozšíření funkcí klasické knihovny o úlohu informačního, kulturního a komunitního centra obce s důrazem na těsnější spojení činnosti knihovny s životem obce.
- Zvýraznění úlohy knihoven v procesu celoživotního vzdělávání a aktivní podpora čtenářství.
- Vytváření a zpřístupňování digitálního obsahu prostřednictvím knihoven.
- Poskytování nových služeb na bázi hybridní knihovny propojující tradiční služby knihoven a elektronické informační zdroje.
- Budování knihovny jako příjemného místa pro studium i prožití volného času.
- Posílení vzájemné spolupráce knihoven a dalších paměťových institucí v národním a mezinárodním rámci.
- Vysoká kvalifikace a profesionalita pracovníků knihoven.

Ze výše uvedených strategií bych v následujících kapitolách blíže nastínil tři z nich, které považuji za v současnosti za nejaktuálnější. Je to podpora čtenářské a informační gramotnosti, role veřejné knihovny jako komunitního centra města či obce a změna požadavků na informační profesionály.

2. Podpora čtenářské a informační gramotnosti

„Čtenářská gramotnost je základní součástí gramotnosti jedince. Je to schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vědomostí a k aktivní účasti ve společnosti. Jde o dovednosti nejen čtenářské, tj. umět texty přečíst a rozumět jim, ale i o to, umět získat z textu informace, spojit je s vlastní dosavadní zkušeností, s tím, co již známe a víme, a vytvořit si pro sebe kvalitativně novou informaci.“⁶

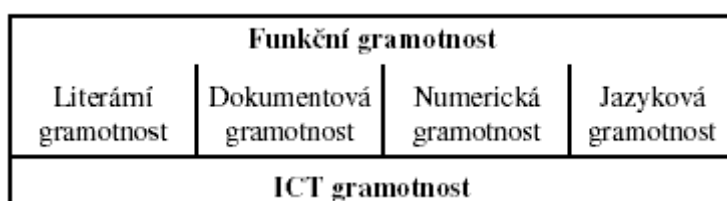
⁵ RICHTER, Vít. Špatná zpráva o úspěšném rozvoji českých veřejných knihoven. *Sdružení knihoven ČR* [online]. Aktualizováno 31.3.2009 [cit. 2009-04-29]. Dostupný z: <<http://www.sdruk.cz/sec/2006/sbornik/2006-0-016.pdf>>.

⁶ NEJEZCHLEBOVÁ, Jana. Podpora rozvoje informační gramotnosti ve veřejných knihovnách. *Podpora informační gramotnosti ve veřejných knihovnách - cesta k budoucnosti*. 1. vyd. Praha : Národní knihovna České republiky, 2006. S. 7-20. ISBN: 80-7050-500-1

Při rozvíjení čtenářské gramotnosti je kladen důraz na osvojení si základů dovednosti číst a na vnímání čtení jako prostředků k získávání informací, k zábavě apod. Veřejné knihovny provádí na podporu čtenářské gramotnosti nejrůznější akce – mohou to být hodiny čtení, vytváření literárních a čtenářských klubů, volby nejlepších knih apod. Čtenářství také významně podporuje Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR a jeho odborná sekce Klub dětských knihoven, projekty Kde končí svět či Noc z Andersenem⁷.

U gramotnosti dospělých se hovoří o tzv. funkční gramotnosti, která představuje gramotnost v kontextu - vztaženou k situaci a okolnostem, v nichž se člověk nachází. Funkční gramotnost byla v rámci IALS/SIALS (International Adult Literacy Survey/Second International Adult Literacy Survey) definována jako schopnost aktivně participovat na světě informací. V rámci projektu IALS byla funkční gramotnost dále rozčleněna do tří složek: **gramotnost literární** jako schopnost nalézt a porozumět informaci z textu, **gramotnost dokumentová** jako schopnost vyhledat a využít přesně definovanou informaci a **gramotnost numerická** jako dovednost manipulovat s čísly. Součástí funkční gramotnosti je také schopnost dorozumět se v cizím jazyce, a to především v angličtině, která je v současné informační společnosti jazykem určujícím (zejména v oblasti informačních a komunikačních technologií). Informační gramotnost je v širším pojetí chápána jako třetí úroveň gramotnosti. Informační gramotnost navíc zahrnuje schopnost pracovat s výpočetní technikou, která představuje důležitou podmínku pro uplatnění se v informační společnosti.⁸

Informační gramotnost lze graficky vyjádřit takto⁹:

⁷ NEJEZCHLEBOVÁ, Jana. Podpora rozvoje informační gramotnosti ve veřejných knihovnách. *Podpora informační gramotnosti ve veřejných knihovnách - cesta k budoucnosti*. 1. vyd. Praha : Národní knihovna České republiky, 2006. S. 7-20. ISBN: 80-7050-500-1

⁸ DOMBROVSKÁ, Michaela; LANDOVÁ, Hana; TICHÁ, Ludmila. Informační gramotnost: teorie a praxe v ČR. *Národní knihovna: knihovnická revue* [online]. 2004, roč. 15, č. 1, s. 7-18 [cit. 2009-04-27]. Dostupný z: < <http://knihovna.nkp.cz/NKKR0401/0401007.html>>. ISSN 1214-0678

⁹ Tamtéž

Zvyšování informační gramotnosti se stalo prioritou informační politiky všech vyspělých států. Mezi významné dokumenty vytvořené v ČR patří Státní informační politika (1999) a Státní informační a komunikační politika (2004). Knihovny by v rozvoji informační vzdělanosti měly spolu se školami zajistit rovný přístup k tradičním i elektronickým informačním zdrojům. Podpora informační gramotnosti probíhá ve veřejných knihovnách především v podobě aktivit na podporu celoživotního vzdělávání a ve spolupráci se školami. Tuto spolupráci mohou představovat například exkurze, seznamování studentů s činností knihovny a způsobem vyhledávání ve fondu knihovny. Knihovny také organizují knihovnické lekce pro vytváření dovedností a návyků při práci s informacemi. Veřejné knihovny často pomáhají i pracovníkům školních knihoven prostřednictvím odborných konzultací a knihovnickým vzděláváním ve formě seminářů či specializovaných kurzů.

Měla by být vytvořena soustavná metodická podpora výuky a zajištění kvalitního využívání volného času žáků i pedagogů pro další studium a sebevzdělávání. Veřejné knihovny ve vyspělých demokratických zemích se soustřeďují především na vytváření podmínek a prostředků zahrnujících e-learning a prolínání elektronických a tradičních forem učení. Instruktaže a školení uživatelů poskytované elektronicky veřejnými knihovnami by se měly stát účinným doplňkem a alternativou ke vzdělání formálnímu a mělo by oslovit především nezávislé studující.¹⁰

Podpora těchto vzdělávacích aktivit probíhá na úrovni mezinárodních kulturních, politických a ekonomických organizací, profesionálních sdružení a vlád vyspělých demokratických zemí. Mezi tyto organizace patří například IFLA či UNESCO, které se ve svých programech zaměřují na zvyšování informační gramotnosti na všech úrovních vzdělávacího procesu a začlenění knihoven do příslušných vzdělávacích programů. Evropská unie vyhlašuje tzv. Rámcové programy, ve kterých věnuje pozornost aktivitám veřejných knihoven na podporu informační gramotnosti. Evropská komise vytvořila na podporu informační gramotnosti ve veřejných knihovnách celou řadu programů mezi něž patří např. programy LISTED, CHILIAS, HERCULE, LIBERATOR, DERAL či PROLIB. Tyto

¹⁰ MARVANOVÁ, Eva; RESSLER, Miroslav. Informační gramotnost a veřejné knihovny v zahraničí. *Podpora informační gramotnosti ve veřejných knihovnách - cesta k budoucnosti*. 1. vyd. Praha : Národní knihovna České republiky, 2006. S. 41-53. ISBN: 80-7050-500-1

projekty podpořily národní i místní aktivity, které mohou sloužit jako příklady úspěšné praxe, jejichž cílem je poskytnout široké škále uživatelů zkušenost s počítači a internetem.¹¹

3. Komunitní knihovna

Naplnování poslání komunitní knihovny, či snad dokonce funkce komunitního centra, komunitní aktivity a tvorba komunitních projektů patří k základním funkcím knihoven a zároveň pomáhá knihovnám získat ve svém městě či obci nezastupitelné postavení, vysokou vážnost a prestiž u všech jejích obyvatel i představitelů¹².

Komunitní knihovna by měla napomáhat rozvoji komunity v místě svého působení, tj. podporovat dobré soužití lidí v místě, pomáhá lidem zlepšovat místo, ve kterém žijí, a rozvíjet dobré vztahy mezi lidmi, skupinami lidí i organizacemi na daném území. Aktivity takové knihovny nejsou zaměřeny pouze na registrované čtenáře, ale na celou komunitu místa. Své služby rozvíjí tak, aby mohla pružně reagovat na potřeby všech skupin lidí v daném místě¹³. Další funkcí komunitní knihovny je poskytování prostoru pro aktivity jednotlivých skupin lidí a propojování těchto aktivit s dalšími skupinami i jednotlivci v souladu s rozvojem komunity. Komunitní knihovna se také podílí na společném životě místa a spolupracuje s místními organizacemi a institucemi. Svými aktivitami se také snaží podpořit propojování veřejného a soukromého sektoru, rozvíjet partnerství mezi organizacemi a představiteli veřejné správy, neziskovými organizacemi, podnikateli, občany.

Mezi cíle komunitní knihovny patří při zachování kvalitních knihovnických a informačních služeb:

- povzbudit místní obyvatele k aktivní účasti na životě své obce a rozšířit možnosti lidí ovlivnit to, co se s nimi děje
- pomoci řešení problémů komunity informační podporou všech zainteresovaných
- posilovat vztah lidí k místu, ve kterém žijí
- ve spolupráci s dalšími organizacemi rozvíjet kulturní, vzdělávací a volnočasové aktivity vycházející z potřeb komunity (podpora rozvoje potenciálu místa)

¹¹ MARVANOVÁ, Eva; RESSLER, Miroslav. Informační gramotnost a veřejné knihovny v zahraničí. *Podpora informační gramotnosti ve veřejných knihovnách - cesta k budoucnosti*. 1. vyd. Praha : Národní knihovna České republiky, 2006. S. 41-53. ISBN: 80-7050-500-1

¹² Komunitní knihovna. *Svaz knihovníků a informačních pracovníků České Republiky* [online]. 2004 [cit. 2009-04-28]. Dostupný z: <<http://skip.nkp.cz/akcKom.htm>>.

¹³ Tamtéž

Komunitní aktivity

Mezi komunitní aktivity knihovny patří činnosti, které nejsou primárně zaměřeny na registrované uživatele knihovny, ale snaží se oslovit celou komunitu (případně její segment) a vedou k jejímu posilování. Dochází tak i k posílení místa knihovny v dané komunitě. Příležitostné komunitní aktivity jsou realizovány velkou částí veřejných knihoven v rámci PR aktivit, jimiž se snaží oslovit své okolí a získat další uživatele svých služeb.

Komunitní projekty

Komunitní projekt je konkrétní plán komunitních aktivit a činností s jasným směřováním i cílem; obsahuje soubor technologických postupů i zdrojů, které jsou použity při dosahování stanoveného cíle. Hlavním cílem komunitních projektů je rozvoj určité komunity. Dobrý komunitní projekt by měl vykazovat tyto znaky¹⁴:

- rozvíjí zaujetí a zájem lidí
(jeho idea se rodí v otevřeném procesu, projekt dává příležitost lidem podílet se na veřejných věcech, dělat věci tak, jak je cítí a jak je považují za potřebné, projekt pomáhá proti lhostejnosti, posiluje účastníky projektu)
- otvírá lidem a skupinám nové rozměry
(pomáhá překonávat černobílé vidění problémů, dává lidem příležitost učit se ze svých chyb i od sebe navzájem)
- posiluje a pomáhá uvést věci do pohybu
(odkrývá a využívá existující potenciál komunity, pomáhá formulovat priority zájmu komunity, prvky projektu mohou být znovu použity i v jiných případech)
- je dobře prezentován a připraven
(představuje veřejnosti všechny zúčastněné skupiny, vychází ze znalosti místních partnerů, má realizační plán, který zahrnuje jednotlivé kroky)

Jako příklad komunitních aktivit lze uvést například akci Městské knihovny v Jindřichově Hradci, kterou představovalo česko-rakouské setkání pro venkovské ženy a selky, kde se diskutovalo o změnách, které přinesla EU pro rakouské ženy a selky, prezentovala se česko-rakouská kuchařka apod. Městská knihovna Šumperk pořádá každoročně akci Cesty do

¹⁴ Komunitní knihovna. *Svaz knihovníků a informačních pracovníků České Republiky* [online]. 2004 [cit. 2009-04-28]. Dostupný z: <<http://skip.nkp.cz/akcKom.htm>>.

minulosti aneb z knihovny místy, kudy často chodíme, ale mnoho o nich nevíme, určenou především pro děti. Na této akci knihovna spolupracuje se studenty ze Střední odborné školy oboru cestovní ruch, kteří seznamují děti se zajímavými místy ve městě. Městská knihovna Doksy pořádá každoročně v květnu ve spolupráci s Vlastivědným muzeem v České Lípě a se státním hradem Bezdězem Máchovský festival, jehož součástí je i noční výstup na hrad Bezděz. Městská knihovna v Sedlčanech se snaží o propojovat různé skupiny obyvatelstva, které by se bez popudu knihovny nikdy neselekaly, např. akcí, kde vystupují mentálně postižení z Ústavu sociální péče Svatý Jan u Sedlčan.¹⁵

4. Změna knihovnické profese

Knihovník by se měl stát pro své čtenáře rádcem, partnerem a také učitelem. Od tohoto požadavku se také odvíjí vlastnosti, schopnosti a vzdělání, kterými by měl disponovat. Proto je důležité, aby měl knihovník vysokoškolské vzdělání, kterým získá nejen potřebné znalosti z oblasti knihovnictví a nových informačních technologií, ale také schopnosti, jak tyto poznatky předávat čtenářům a uživatelům knihovny. Knihovník by měl také ovládat komunikační dovednosti, měl by mít ke svým čtenářům pozitivní přístup, snažit se jim naslouchat a porozumět tomu, jak poznávají. Nezbytná je vysoká jazyková kultura a také znalost cizích jazyků, především angličtiny. Další významnou vlastností knihovníka by měla být schopnost orientace v množství dokumentů a elektronických zdrojů. K tomu by mu měla pomoci schopnost myslet v širších souvislostech, základy informační vědy a znalosti informačně komunikačních procesů a současného dění ve společnosti. Důležité je také osvojit si základy filozofického myšlení, díky nimž získá knihovník znalosti o důsledcích, které mají informační technologie na myšlení a chování lidí, jejich hodnotovou orientaci a psychiku¹⁶.

Požadavky na schopnosti knihovníka jsou popsány v Evropském průvodci kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb. Tento průvodce vyšel poprvé již v roce 1999, druhé vydání vyšlo v roce 2004. Průvodce představuje celkem 33 kompetencí ve třech úrovních. V nově vydaném průvodci jsou kompetence, kterými by měl knihovník disponovat rozděleny do 5 okruhů – I Informace, T Technologie, C Komunikace, M Řízení a S Ostatní (vědní) obory. Každý okruh zahrnuje řadu kompetencí, z nichž každá je v prvním odstavci

¹⁵ Příklady komunitních aktivit knihoven. *Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky* [online]. 2004, [cit. 2009-04-29]. Dostupný z: <<http://skip.nkp.cz/akcKomPri.htm>>.

¹⁶ CEJPEK, JIŘÍ. *Proměny let devadesátých: knihovnictví na prahu informačního věku-děje, myšlenky a názory*. 1. vyd. Praha: SKIP, 2005. 79 s. ISBN 80-85831-15-6.

popsána a pak doložena konkrétními příklady ve čtyřech úrovních. Jednotlivé úrovně jsou popsány takto¹⁷:

Úroveň 1 – povědomí

Úroveň 2 – znalost jednotlivých postupů a metod

Úroveň 3 – efektivní využívání nástrojů

Úroveň 4 – efektivní využití metodologie

V Evropském průvodci je také uveden seznam dvaceti hlavních schopností rozdělených do šesti skupin. Jedná se například o samostatnost, zvědavost, rozhodnost, iniciativu apod. Ve druhé části publikace jsou uvedeny čtyři úrovně kvalifikace – asistent, technik, manažer a expert v informačních službách.¹⁸ Tento průvodce může být užitečný např. pro vedení knihoven, ale třeba také pro studenty oboru knihovnictví, kteří díky němu zjistí, jaké kompetence po nich mohou být v praxi požadovány.

¹⁷ FAITOVÁ, Miloslava. Využití Evropského průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb v personální politice knihovny. *Sdružení knihoven ČR* [online]. Aktualizováno 31.3.2009 [cit. 2009-04-29]. Dostupný z: <<http://www.sdruk.cz/sec/2007/sbornik/2007-3-431.pdf>>.

¹⁸ Tamtéž

Použitá literatura

CEJPEK, JIŘÍ. *Proměny let devadesátých: knihovnictví na prahu informačního věku-děje, myšlenky a názory*. 1. vyd. Praha: SKIP, 2005. 79 s. ISBN 80-85831-15-6.

DOMBROVSKÁ, Michaela; LANDOVÁ, Hana; TICHÁ, Ludmila. Informační gramotnost: teorie a praxe v ČR. *Národní knihovna: knihovnická revue* [online]. 2004, roč. 15, č. 1, s. 7-18 [cit. 2009-04-27]. Dostupný z: <<http://knihovna.nkp.cz/NKKR0401/0401007.html>>. ISSN 1214-0678

FAITOVÁ, Miloslava. Využití Evropského průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb v personální politice knihovny. *Sdružení knihoven ČR* [online]. Aktualizováno 31.3.2009 [cit. 2009-04-29]. Dostupný z: <<http://www.sdruk.cz/sec/2007/sbornik/2007-3-431.pdf>>.

Komunitní knihovna. *Svaz knihovníků a informačních pracovníků České Republiky* [online]. 2004 [cit. 2009-04-28]. Dostupný z: <<http://skip.nkp.cz/akcKom.htm>>.

LANDOVÁ, HANA. *Informační gramotnost - náš problém(?)*. Ikaros [online]. 2002, roč. 6, č. 8 [cit. 2009-04-28]. Dostupný z: <<http://www.ikaros.cz/node/1024>>. ISSN 1212-5075.

NEJEZCHLEBOVÁ, Jana. Podpora rozvoje informační gramotnosti ve veřejných knihovnách. *Podpora informační gramotnosti ve veřejných knihovnách - cesta k budoucnosti*. 1. vyd. Praha : Národní knihovna České republiky, 2006. S. 7-20. ISBN: 80-7050-500-1

MARVANOVÁ, Eva; RESSLER, Miroslav. Informační gramotnost a veřejné knihovny v zahraničí. *Podpora informační gramotnosti ve veřejných knihovnách - cesta k budoucnosti*. 1. vyd. Praha : Národní knihovna České republiky, 2006. S. 41-53. ISBN: 80-7050-500-1

Příklady komunitních aktivit knihoven. *Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky* [online]. 2004 [cit. 2009-04-29]. Dostupný z: <<http://skip.nkp.cz/akcKomPri.htm>>.

RICHTER, Vít. Špatná zpráva o úspěšném rozvoji českých veřejných knihoven. *Sdružení knihoven ČR* [online]. Aktualizováno 31.3.2009 [cit. 2009-04-29]. Dostupný z: <<http://www.sdruk.cz/sec/2006/sbornik/2006-0-016.pdf>>.